

Висновки даного дослідження. В останні роки особливого значення набувають дослідження інтелектуального капіталу як запоруки ефективного функціонування сучасного підприємства. Тож в статті був сформований взаємозв'язок інтелектуального капіталу та інтелектуальних послуг. Перспективами подальших робіт бачимо дослідження оцінки інтелектуального капіталу з метою оцінки інтелектуальних послуг.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 431 с.

Аннотація. В статті приведена взаємозв'язок інтелектуальної діяльності, інтелектуального капіталу та інтелектуальних послуг, визначені ознаки та склад інтелектуального капіталу.

Ключевые слова: інтелектуальна діяльність, інтелектуальний капітал, інтелектуальні послуги.

Summary. The article highlighted the relationship of intellectual work, intellectual capital and intellectual services, identifies the signs and composition of intellectual capital.

Keywords: intellectual work, intellectual capital, intellectual services.

2. Stewart T.A. The Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. – N.Y.; L., 1997. – P. 120 - 130.

3. Ярмак О.В. Основні функції інтелектуальних послуг як чинника підвищення інноваційної активності підприємств / О.В. Ярмак, О.В. Бервено // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць ХІБС УБС НБУ. – Випуск 2(5). – Харків: ХІБС, 2008. – с. 47 - 51.

4. Ярмак О.В. Інтелектуальні послуги як фактор інноваційного розвитку: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: 08.00.01/ ХНУ ім.Каразіна. – Х., 2009. – 18 с.

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 658:338

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ НА ПОДІЮ «НАСТАННЯ КРИЗИ»

Колмакова О.М., к.е.н., доцент (ХДТУБА)

В статті автор доводить необхідність механізму прогнозування та швидкого реагування на подію настання кризи, який сприятиме стійкому функціонуванню підприємницьких структур у період кризи та наводить основні принципи побудови такого механізму.

Ключові слова: антикризові методи управління, прогнозування, кризові явища.

Постановка проблеми. Майже всі підприємства світу (і великі корпоративні об'єднання, і малий бізнес) виявилися неспроможними протистояти кризі 2008-2009 років. В світовій економічній практиці не знайшлося механізму, щоб зм'якшити вплив цього явища. Велика кількість підприємств збанкрутіла, а ті що утримались зупинили реалізацію інвестиційних проектів, скоротили робітників, були вимушені скоротити розмір обігових коштів. Від подібних форсмажорних випадків незастраховані ні підприємства, ні економіка країни. Нагальною стає потреба в розробці

захисного механізму який би дозволяв з одного боку попередити настання кризи, а з іншого зменшити збитки та втрати від її настання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над вирішенням проблем управління підприємства в кризовому стані працюють такі вітчизняні та закордонні вчені, як: І. Бартон [1], Л.П. Белих [2], І.А. Бланк [3], Ж. Женере [4], Дж. М. Кейнс [5], Е.М. Коротков [6], Ю. Розенталь, Т.Ф. Рябова [7] та інші. Перед кожним підприємством стає питання - як на їх діяльності позначиться економічна криза. Ще Дж. М. Кейнс говорив про те, що криза - це характерна риса економічного

циклу, що виявляється в раптовій зміні тенденції збільшення на тенденцію зменшення [5].

Науковці І. Бартон [1] та А.Т. Зуб [8] вважають кризу непередбачуваною, малоімовірною подією, здатною загрожувати життєдіяльності організації, що характеризується невизначеними причинами і важко передбачуваними наслідками, що вимагає прийняття негайних рішень. С.Я. Салила [9], С.А. Орехов [9], С.Ю. Медвідів [9] та А.Д. Чернявський [10] вважають, що криза дійсно негативне явище, але передбачуване. Тобто, криза це - фаза розбалансованості діяльності суб'єкта, що хазяює, і втрачених можливостей керівництва на фінансові відносини; переломний етап у функціонуванні будь-якої системи, на якому вона піддається впливу чи ззовні зсередини, що вимагає від її якісно нового реагування. Інакше кажучи, повертаючись до визначення Дж. М. Кейнса, криза – це циклічне явище, а відповідно передбачуване.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Усі науковці наголошують на тому, що кризовий стан вимагає прийняття негайних якісно нових рішень. Вони згодні, що підприємству потрібний механізм прогнозування та швидкого реагування на подію «настання кризи». Нажаль в роботах перелічених науковців не представлений необхідний організаційний та математичний апарат, що дозволяє описувати процеси, що відбуваються в економіці та на підприємстві, за допомогою яких можна прогнозувати майбутні кризи. На основі всього вищезазначеного автором була **поставлена мета** – побудувати алгоритм визначення істинності і сумарної сили сигналів про наявність латентної кризи, що дозволить виявити її на ранній стадії.

Викладення основного матеріалу. А.Д. Чернявський виділяє наступні стадії кризового процесу: стадія потенційної кризи, стадія прихованої (латентної) кризи, стадія гострої кризи, яку можна подолати, стадія гострої руйнівної кризи [10]. О.В. Броїло визначає стадії кризового процесу таким чином: потенційна стадія, латентна стадія, стадія гострої кризи, стадія хронічної кризи [11]. Підходи щодо визначення стадій кризового процесу у науковців відрізняються, але майже всі з них [1,2,6,7,8,10,11] виділяють стадію латентної (прихованої) кризи. Стадія прихованої (латентної) кризи - характеризується кризою, що незабаром виникне, і її вплив та наслідки необхідно визначити за допомогою стандартного інструментарію [10]. На цій стадії ще можна активно вплинути на приховану кризу, вживши запобіжних профілактичних заходів шляхом застосування системи раннього розпізнавання (наприклад, ознакою кризи є наявність збитковості одного чи кількох продуктів).

Для розпізнавання латентної стадії кризи в комерційній організації, у роботі запропонований метод уловлювання слабких сигналів. У цьому зв'язку під "слабким сигналом" загрози розуміється первинна інформація про ті ранні симптоми дисбалансу в господарській системі організації, без обліку якої і без прийняття в цьому зв'язку оперативних попереджувальних заходів організація з найбільшою очевидністю буде йти до втрати економічної стійкості. Для цілей розпізнавання латентної стадії кризи в роботі виділені наступні групи основних показників, що є слабкими сигналами настання латентної кризи: показники платоспроможності; показники структури капіталу; показники ефективності використання оборотного капіталу, прибутковості і фінансового результату; показники ефективності використання позаобігового капіталу й інвестиційної активності капіталу.

Метод виявлення латентної стадії кризи містить наступну послідовність дій (рис. 1):

1. Сформувати набір слабких сигналів про загрозу виникнення кризи на основі системи показників.

2. Для кожного сигналу визначається шкала значень, що дозволяє оцінити ступінь виразності даного сигналу по приведеній шкалі ($N_i, i = 1..n$, де n - кількість відібраних для аналізу показників).

3. По кожній групі показників і в цілому по організації вводяться два інтегральних показники істинності сигналу і сумарної сили сигналів (N – інтегральний показник істинності сигналу і G - інтегральний показник сумарної сили сигналів про погрозу схованої кризи).

4. За результатами цих розрахунків визначається: масштабність сигналів про загрозу кризи; інтенсивність сигналів про погрозу кризи, що характеризує криза по глибині охоплення, тобто по глибині розвитку кризових явищ в організації.

Слід зазначити, що інтегральний показник істинності сигналу розраховується за формулою:

$$N = f(N_1 \dots N_i \dots N_n)$$

Узагальнюючи досвід закордонних та вітчизняних вчених автором було виділено наступні принципи, на які мають спиратися антикризові заходи [1,2,6,7,8,10,11]: принципи адаптивності та гнучкості, синергії, самоорганізації, контролю та оперативного реагування, оптимальності та раціональності. Принцип адаптивності та гнучкості характеризує властивість системи пристосовування до змін зовнішнього середовища, що забезпечує здатність системи функціонувати відповідно до заданих параметрів в умовах зовнішніх змін, що відбуваються.

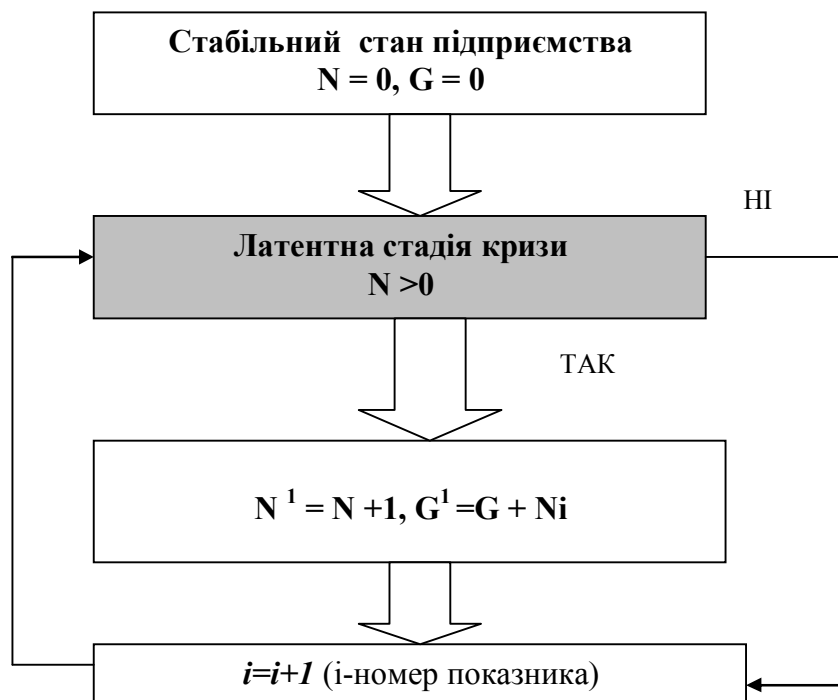

Рисунок 1 - Алгоритм визначення істинності і сумарної сили сигналів про латентну кризу

Принцип самоорганізації має на увазі застосування антикризових заходів в організації, як економічній системі великої і складній з вірогідності характером зв'язків. Такі антикризові процеси протікають при взаємодії системи з навколишнім середовищем, тією чи іншою мірою автономні, відносно незалежні від середовища. Принцип синергії спирається на тактичні і стратегічні цілі, використовувані в антикризових процесах, що дозволяють вийти з кризового хаотичного режиму, що виник в організації і вплинули на її економічну стійкість. Принцип контролю та оперативного реагування припускає швидку реакцію антикризових мір на відновлення економічної стійкості організації, повернення системи в її рівноважний стан, що дозволяє продовжити своє функціонування і розвиток. Принцип оптимальності та раціональності антикризового процесу має на увазі ефективність антикризових мір, у результаті яких економічна стійкість організації відновлена.

Висновки. Наявність криз в процесі розвитку підприємства слід визнати об'єктивним явищем. У той же час негативний вплив криз на стан і перспективи розвитку підприємства очевидні. У цьому зв'язку необхідно вживати заходів по превентивному виявленню, аналізу причин і подоланню кризи. Описаний алгоритм дозволяє це зробити повною мірою, беручи до уваги переваги й недоліки кожного з методів, а також їх відповідність (зокрема, методів

подолання криз) фазам кризи й етапам життєвого циклу підприємства.

Перспективи використання результатів дослідження. Наступним кроком у цьому напрямку повинна стати розробка цілісної системи антикризового реагування, яка на основі об'єднання представлених методів дозволяла б максимально знизити вплив криз на розвиток підприємства. Крім того, становить інтерес розробка антикризового механізму (на основі розглянутих методів) як однієї зі складових частин загальної стратегії розвитку підприємства, метою розробки якого є стабілізація траєкторії розвитку підприємства, незважаючи на, що обурює вплив зовнішнього середовища (у тому числі й у вигляді криз).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартон И. Комплексный подход к риск-менеджменту: стоит ли этим заниматься / Бартон Л., Шерекир Г. – М.: ИД "Вильямс", 2003. – 156, [1] с.
2. Белых Л.П. Реструктуризация предприятия: [учебное пособ.] / Белых Л.П., Федотова М.А. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 399, [1] с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: [учебный курс для вузов] / Бланк И.А. – К.: Ника-центр, 2002. – 528, [1] с.

4. Женере Ж. Введение в экономику: [учебное пособие] / Ж. Женере. – М.: Анор, 1995. – 192, [1] с.
5. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. – М.: ИНФРА-М, 1993. – 371 с.
6. Антикризисное управление: [учебное пособие] / Под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 432 с.
7. Антикризисное управление и реструктуризация предприятий в РФ / А.Н. Дондуков, Г.Б. Юн, Т.Ф. Рябова. – М.: Издательский дом "Грааль", 2001. – 464, [1] с.
8. Зуб А.Т. Антикризисное управление: [учебное пособие для студентов ВУЗов] / Зуб А.Т. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 319, [1] с.
9. Салыга С.Я. Отдельные проблемы антикризисного управления предприятиями / Салыга С.Я., Орехов С.А., Медведев С.Ю. – М.: Диалог-МГУ, 2000. – 149 с.
10. Чернявський А. Д. Антикризове управління підприємством: [Навч. посіб.] / А. Д. Чернявський— К.: МАУП, 2006. — 256, [1] с.
11. Броило Е.В. Управление экономической устойчивостью организаций сферы предпринимательства в условиях кризиса [текст] / Е.В. Броило // «Корпоративное управление и инновационное развитие экономики Севера» Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета – 2009. - № 1 - С. 19-42.

Аннотация. В статье автор доказывает, что необходим механизм прогнозирования и быстрого реагирования на событие «наступление кризиса», который будет способствовать стойкому функционированию предпринимательских структур в период кризиса. В статье приводятся основные принципы построения такого механизма.

Ключевые слова: антикризисные методы управления, прогнозирование, кризисные явления.

Summary. In the article an author proves that the mechanism of prognostication and rapid reacting is needed on an event «offensive of krizisna», which will be instrumental in the proof functioning of enterprise structures in the period of krizisna. Basic principles over of postoeniya of such mechanism are brought in the article.

Keywords: anti-recessionary management methods, forecasting, the crisis phenomena.

*Рецензент д.е.н., професор ХДТУБА Іванілов О.С.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 658.589

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ „УПРАВЛІНСЬКА ІННОВАЦІЯ”

Мушнікова С.А., старший викл. НметАУ

На підставі аналізу існуючих підходів до визначення понять “управління” та “інновація” в дослідженні пропонується авторське бачення трактовки “управлінська інновація”. Обґрунтована необхідність впровадження управлінської інновації в умовах функціонування промислового підприємства.

Ключові слова: управління, менеджмент, інновація, інноваційний менеджмент, управлінська інновація.

Постановка проблеми. В умовах мікрорівнів. Україна, як постіндустріальна глобалізації економічних процесів, які держава, знаходиться на шляху перебудовування відбуваються в світовій спільноті, особливої теми політичних, суспільних, економічних, виробничих набувають процеси підвищення та ін. відносин. Тому етапи покращення рівня конкурентоспроможності як макро-, мезо- так і життєдіяльності змінюються їх погіршенням, що